41 (Fig. 6) contained a female over 30 with a bronze multi-bead temple ornament on each side of the skull (Fig. 7), a bronze ring with a braided head on her right hand (Fig. 8), and a cast symbolic key on the right side of her waist (Fig. 8). Burial 42 (Fig. 9) had an individual of indeterminate sex, who was over 40, with a small bronze chain and a poorly preserved organic (leather?) fragment to the right of the mandible. All of the burials date to the 14th–15th centuries. Small sherds of hand thrown and partly thrown pottery (Fig. 10), a fragment of an indeterminate bronze artefact (an earring?), and two copper alloy chaplet plates (Fig. 11) were found in the mixed soil.

Manvydas Vitkūnas,
Bronius Dakanis, Justina Kozakaitė

Kapinės Vilniuje, Algirdo gatvėje

2016 m. lapkričio–gruodžio mėnesiais atlikti žvalgomieji ir detalieji tyrimai bei žvalgymai Vilniaus Naujamiestyje, suprojektuotų vandentiekio ir nuotekų įvadų į namą Algirdo g. 73 vietoje, į Š nuo gyvenamojo namo. Detaliai ištirtas 30 m² plotas, žvalgytas 22,6 m² plotas. Tyrimų metu aptikti žmonių palaikai perduoti VU MF.

Gyvenamasis namas Algirdo g. 73 pastatytas ne anksčiau kaip XIX a. II pusėje ar XX a. pradžioje. Ilgą laiką šioje dabartinio Naujamiesčio dalyje buvo tušti atviri plotai, kai kur pustomi smėlynai. 1840 m. sudarytame Vilniaus miesto plane šioje vietoje, į ŠV nuo Šv. Stepono bažnyčios, joks užstatymas nepažymėtas.

Sklypo Algirdo g. 73 archeologai iki šiol netyrinėjo, archeologiniai tyrinėjimai kelių šimtų m spinduliu nuo šios vietos yra vykę. Maždaug 120 m į PR nuo sklypo Algirdo g. 73, sklype Algirdo g. 48 2005 m. juos atliko R. Žukovskis. Ištirta 15 m² (4 šurfai). Aptikta pavienių žmonių kaulų iš suardytų kapų, kaltinių vinių, XVI–XX a. buitinės keramikos šukių iš suardyto sluoksnio, XX a. grindinio fragmentų. Žmonių kaulai siejami su į R nuo tyrimų vietos esančios Šv. Stepono bažnyčios aplinkoje buvusiomis kapinėmis (*ATL 2005 metais*, 2006, p. 225–226). Pati Šv. Stepono bažnyčia ir jos šventorius (Geležinkelio g. 39) ne kartą tyrinėti archeologų. 1979 m. I. Jučienė čia ieškojo architekto Lauryno Stuokos-Gucevičiaus kapo (*VAA*, f. 1019, p. 11, b. 5781). 1993 m. tyrimus bažnyčios šventoriuje vykdė S. Sarcevičius ir A. Vaicekauskas. Ištirti 4 šurfai (20 m²), rasta nuo XVII a. datuojamų radinių, XVII–XIX a. kapų (*ATL 1992 ir 1993 metais*, 1994, p. 214–215). 2008 m. S. Sarcevičius ir L. Kvizikevičius bažnyčios šventoriuje ištyrė 4 perkasas (200 m²), rado 121 kapą (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 285–287). 2009 m. S. Aleksandravičius bažnyčios viduje ištyrė 274 m², atidengė du grindų lygius, rūsius, rado 24 kapus, XVI–XX a. datuojamų radinių (*ATL 2009 metais*, 2010, p. 272–278). 2009–2011 m. maždaug 160 m į R nuo sklypo Algirdo g. 73, sklype Mindaugo g. 27 ir 27A buvo atliekami žvalgomieji ir detalieji archeologiniai tyrimai (J. Ramanauskienė, V. Veževičienė ir I. Vaškevičiūtė). Surastas senkapis, kuriame ištirtas 1793,5 m² plotas, aptikti 179 palaidojimai, datuoti XVI a., surinkta 1210 radinių (*ATL 2009 metais*, 2010, p. 141–148, 150–153; *ATL 2010 metais*, 2011, p. 148–151; *ATL 2011 metais*, 2012, p. 172–175).

2016 m. tiriant sklype Algirdo g. 73, į Š nuo namo pirmiausia buvo ištirtas vienas 2x1 m dydžio šurfas (1 pav.). Jame rasta tik XIX a. pabaigos – XX a. pradžios dirbinių: čerpių ir plytų dalių, akmenų, stalo indų ir gėlių vazonų, langų stiklo duženų, butelių, geležinių, plasti-

1 pav. Žvalgomųjų tyrimų šurfas iš R. B. Dakanio nuotr.

Fig. 1. The field evaluation test pit, as seen from the E.

2 pav. Šovinio tūta ir sagtys, rastos tiriant šurfą. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 2. An empty Soviet cartridge and buckle ound during the test pit's excavation.

3 pav. Aptikus kapą 1 pradėta formuoti detaliųjų tyrimų perkasa. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 3. After the discovery of burial 1, the excavation trench began to take shape.

kinių ir guminių dirbinių nuolaužų, gyvulių kaulų, dvi diržų sagtys, šovinio tūta (2 pav.). Aptiktos tik kelios indų šukės, galbūt datuotinos XVIII a. Įžemio – smėlio perkasimai buvo nuo 65 cm (šurfo V dalyje) iki 1,6 m (šurfo R dalyje) gylio nuo kalvelės paviršiaus.

Šurfe aptikus vėlyvą kultūrinį sluoksnį, atliekant žemės kasimo darbus vykdyti žvalgymai. Tarp gyvenamojo namo ir nuotekų įvado šulinio kasta 8,5 m ilgio, 1 m pločio ir 1,5–1,8 m gylio tranšėja, kurioje klotas kanalizacijos nuotekų vamzdis. Žvalgant fiksuoti perkasimai su gausiomis XIX a. pabaigos – XX a. šiukšlėmis ir keli pavieniai žmonių kaulai. Paklojus kanalizacijos nuotekų vamzdį tarp namo Š sienos ir technologinio šulinio, prie namo pradėtas kasti 2x2 m dydžio, iki 1,5 m gylio plotas (3 pav.), kuriame planuota vykdyti vandentiekio įvado įrengimo darbus. Jame po šiuo permaišytu sluoksniu, 1,43–1,56 m gylyje aptiktas žmogaus *kapas 1*. Jis labai apardytas (trūko kaukolės, dešinės rankos ir kai kurių kitų kaulų, o likę kaulai krūtinės ir juosmens srityje išjudinti, gulėjo ne anatomine tvarka). Ankstesnių žemės kasimo darbų metu nepažeisti tik kojų kaulai. Fiksuoti kapo duobės kontūrai, aptikta menkų karsto medienos likučių, bet kokių nors įkapių ar karsto vinių nerasta. Mirusysis palaidotas galvūgaliu į V (280°). Antropologinių tyrimų metu nustatyta, kad kape palaidotas 40–45 m. amžiaus vyras. Aptikta patologijų pėdsakų: abiejų blauzdikaulių diafizių osteoperiostitas (nespecifinis antkaulio ir kaulo uždegimas) ir XI–XII krūtinės bei I–V juosmens slankstelių osteofitai (kaulinės išaugos, atsirandančios žmogui senstant,

dėl fizinio krūvio ir kt.). Kapas apardytas XIX a. pabaigoje – XX a. I pusėje, šioje vietoje veikiausiai kasant smėlį, o vėliau duobes užverčiant šiukšlėmis. Prie pat griaučių rasta fajansinio indo šukė, lango stiklo šukė. Tai liudija, kad iki pat griaučių buvo padaryta iškasa, užpildyta buitinėmis ir kitomis šiukšlėmis.

Palei Algirdo gatvės važiuojamąją dalį rankomis iškasta apie 80 cm pločio, iki 1,2 m gylio tranšėja, atidengtos gausios (net 9) požeminių komunikacijų linijos. Permaišytame grunte rasta XX a. šiukšlių ir žmogaus blauzdikaulis. Vėliau jungiant šią tranšėją su perkasa 1, paaiškėjo, jog daugmaž 1,2 m gylyje būta kapo 8, kuris suardytas anksčiau tiesiant požemines komunikacijas. Paskui Algirdo gatvės važiuojamojoje dalyje žvalgyta 3,5x2,5 m dydžio technologinė duobė su iki 1 m ilgio, 1,2 m pločio atšakomis, kuri buvo iškasta, siekiant sujungti naujai tiesiamus vandentiekio bei kanalizacijos vamzdžius su magistraliniais vamzdynais. Iškart po asfaltu atidengtas XX a. I pusėje klotas netašytų akmenų grindinys, kuris buvo išmontuotas. Giliau fiksuoti iki 2,2 m gylio perkasimai, atsiradę tarybiniu laikotarpiu klojant magistralinius vandentiekio vamzdžius ir kitas komunikacijas. Permaišytame grunte aptikta keletas pavienių žmonių kaulų. Tapo akivaizdu, kad šioje vietoje yra kapų, kurių bent dalis apardyti arba visiškai suardyti vėlesnių žemės kasimo darbų metu.

Tęsiant suplanuotus žemės kasimo ir požeminių komunikacijų tiesimo darbus, atlikti detalieji tyrimai 30 m^2 plote. Perkasos kraštai buvo nestabilūs, nuolatos griuvo, todėl perkasa tirta etapais. Pirmiausia ištirtas minėtas 2x2 m plotas šalia gyvenamojo namo 73. Aptikus kapą 1, tirtas plotas padidintas iki 5x2 m. Pagrindinėje perkasos dalyje 1,64–1,91 cm gylyje, be kapo 1, rasti dar 5 kapai (2–6). Dalis jų smarkiai apardyti XX a. kasant duobes ir pilant į jas šiukšles (pvz., kapo 2 likusi tik kojūgalio sritis – kojų kaulai bei karsto likučiai, o kape 6 intensyvus šiukšlių sluoksnis siekė apardytus griaučius).

Kape 2 buvo palaidotas nenustatytos lyties vyresnis nei 20 m. individas. Tiriant palaikus nustatytas dešiniojo šlaunikaulio ir blauzdikaulio diafizių periostitas (nespecifinis antkaulio uždegimas).

Kapai 3 ir 4 (4 pav.) iš dalies pateko po jau nutiestu nuotekų vamzdžiu. *Kape 3* aptikti

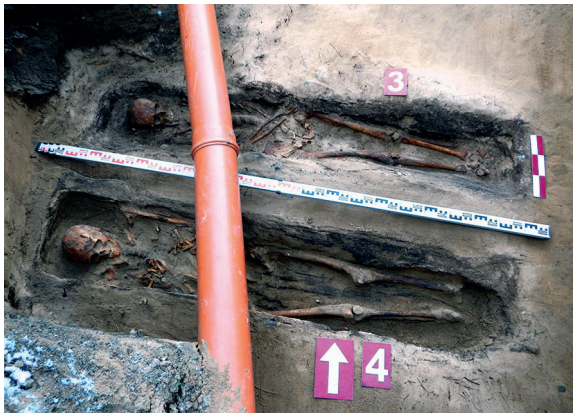

4 pav. Kapai 3 ir 4 iš P. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 4. Burials 3 and 4, as seen from the S.

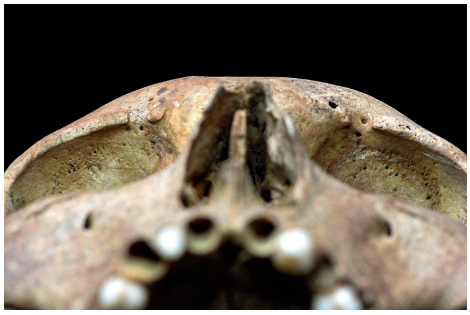

5 pav. Kapas 3, moteris (?), daugiau kaip 50 m., abiejų akiduobių nežymus porėtumas – mažakraujystės požymis. J. Kozakaitės nuotr.

Fig. 5. Burial 3, female (?), over 50, with slight porosity, a sign of anaemia, in both eye sockets.

vyresnės nei 50 m. moters (?) palaikai. Nustatytas abiejų blauzdikaulių diafizių periostitas, pastebėta mažakraujystės požymių (abiejų akiduobių *cribra orbitalia*) (5 pav.). *Kape 4* aptikti 40–49 m. amžiaus vyro palaikai. Juos tiriant nustatyti gausūs traumų, susirgimų pėdsakai: dešiniojo raktikaulio petinio galo lūžis (6 pav.), dešiniojo pirmojo delnakaulio pamatinės dalies lūžis, kairiojo šlaunikaulio ir blauzdikaulio diafizių periostitas, vieno dešiniojo šonkaulio gyjantis lūžis su žymia deformacija (7 pav.), 5 nenustatytos pusės šonkaulių lūžiai, stuburo osteofitozė ir IV–VII kaklo slankstelių osteochondrozė (degeneracinė sąnarių liga, kuri išsivysto, kai pažeidžiamas stuburo kremzlinis audinys – tarpslanksteliniai diskai).

Į PV nuo kapo 4, po nuotekų vamzdžiu, 1,5 m į Š nuo namo sienos, 1,8 m gylyje ėmė ryškėti dar vieno kapo kontūrai – aptikti keli kojūgalio kaulai (kapas apardytas kasant duobę kapui 1). Įsitikinus, kad šio kapo deramai ištirti nepavyks, nuspręsta jo netirti. Perkasos P sienelėje, po namo pamatu, 1,32 m gylyje nuo žemės paviršiaus ir 74 cm žemiau pamato apačios atidengtas kaukolės viršugalvis bei skobtinio karsto fragmentas. Pats kapas yra po gyvenamuoju namu.

Tolesniame etape ištirtas pagrindinės per-

6 pav. Kapas 4, vyras, 40–49 m., dešiniojo raktikaulio petinio galo lūžis su nežymia deformacija. J. Kozakaitės nuotr.

Fig. 6. Burial 4, male, 40–49, with a fracture and slight deformation of the acromial extremity of the clavicle.

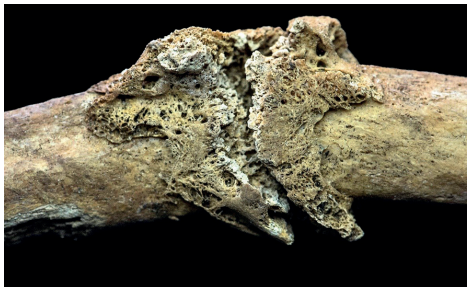

7 pav. Kapas 4, vyras, 40–49 m., vieno dešiniojo šonkaulio gyjantis lūžis. J. Kozakaitės nuotr.

Fig. 7. Burial 4, male, 40–49, with a partially healed fracture on a right side rib.

8 pav. Kapas 6 iš V. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 8. Burial 6, as seen from the W.

kasos dalies Š galas, kur atidengti apardyti kapai 5 ir 6. *Kape 5* palaidota vyresnė nei 50 m. amžiaus moteris. Nustatyta nežymi stuburo osteofitozė ir dviejų dešinės ir kairės pusių šonkaulių lūžiai. *Kape 6* (8 pav.) palaidotas 35–40 m. vyras. Nustatyta daug patologijų: kairiojo alkūnkaulio distalinio trečdalio lūžis be žymesnės deformacijos, kairiojo šlaunikaulio diafizės periostitas, kairiojo blauzdikaulio ir šeivikaulio osteoperiostitas, šešių dešinės pusės šonkaulių vidinės dalies aktyvaus uždegimo pėdsakai, trijų dešinės pusės šonkaulių lūžiai bei II–III kaklo slankstelių spondiloartrozė (tarpslankstelinių sąnarių pažeidimas, pasireiškiantis maudimu).

Toliau tiriant plotą, prie perkasos Š sienelės aptiktas apardytas *kapas 7* (9 pav.), kuriame buvo palaidotas 20–25 m. vyras. Nustatytas abiejų blauzdikaulių diafizių periostitas bei nenustatytos pusės nykščio pirštakaulio distalinio sąnario ardymas.

Š dalies R gale aptikta tiesiant inžinerinius tinklus suardyto *kapo 8* liekanų. Kape buvo palaidotas 35–44 m. vyras. Tiriant palaikus nustatyta abiejų raktikaulių *rhomboid fossa* (gilus įspaudas ar duobutė šonkaulinio raiščio įspaudo vietoje, siejamas su aktyvia fizine veikla ar nuolatine tos vietos apkrova) bei VIII–X krūtinės slankstelių Šmorlio mazgai (tarpslankstelinių diskų išvaržos dėl didelio fizinio krūvio, staigios traumos ir panašiai).

Mirusieji laidoti mediniuose skobtiniuose bei lentiniuose karstuose. Rastos vos kelios vinys iš karstų. Neaptikta jokių įkapių. Mirusieji orientuoti galvūgaliu į V (270–280°).

Neradus jokių įkapių, aptiktų kapų chronologija lieka neaiški. Labiausiai tikėtina, kad tai XIX a. I pusės arba ankstyvesni palaidojimai. XIX a. vidurio istoriniuose šaltiniuose, pvz., A. H. Kirkoro Vilniaus ir jo apylinkių aprašymuose (Kirkor A. H., *Przechadzki po Wilnie i jego okolicach*, Wilno, 1859, p. 137–138) yra informacijos, kad šioje dabartinio Naujamiesčio dalyje XIX a. viduryje būta daug kapinių. Bet neatmestina, kad šie kapai ankstyvesni, juolab kad netolimoje aplinkoje, apie 180 m į PR nuo tyrimų vietos, prie Šv. Stepono bažnyčios būta XVII–XIX a. kapinių, o maždaug 160 m į R nuo sklypo Algirdo g. 73, sklype Mindaugo g. 27 ir 27A tirtas XVI a. senkapis.

9 pav. Kapas 7 iš PR. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 9. Burial 7, as seen from the SE.

Sklype Algirdo g. 73 aptiktus kapus laikyti ankstyvesniais nei XIX a., leistų ir karstų konstrukcija. Dalis karstų ne lentiniai, sukalti vinimis, kas itin būdinga XIX a., bet skobtiniai. Antra vertus, vargu ar kapai gali būti datuotini ankstyvesniu nei XVII a. pabaiga laikotarpiu, nes kapuose ar jų aplinkoje visiškai nerasta monetų, medalikėlių ir kitų XVII a. kapams būdingų įkapių. Todėl, remiantis anksčiau išdėstytais argumentais, aptikti kapai preliminariai gali būti datuojami XVII a. pabaiga – XIX a. pradžia.

Ploto Š pakraštyje, sienelėje, maždaug 40 cm gylyje aptiktas šaltasis ginklas – fašininis peilis, kitaip – tesakas (10 pav.) ir geležinė stačiakampio formos diržo sagtis po juo (11 pav.).

0 5 cm

10 pav. XIX a. fašininis peilis (tesakas). M. Kaminsko nuotr.

Fig. 10. The 19th-century fascine knife (tesák).

0 5 cm

11 pav. Sagtis, rasta šalia fašininio peilio (tesako). M. Vitkūno nuotr.

Fig. 11. The buckle found beside the fascine knife (tesák).

0 5 cm

12 pav. XIX a. – XX a. I pusės indas su vėžio atvaizdu. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 12. A vessel from the 19th–first half of the 20th century with an image of a crab.

Tokius ginklus naudojo Prūsijos, Prancūzijos, Austrijos, Šveicarijos, Rusijos ir kai kurių kitų Europos šalių kariuomenės. Ypač jie buvo paplitę XVIII a. – XIX a. viduryje. Restauratoriams nuvalius apnašas, išryškėjo įkalti įrašai kirilica (pulko numeris ir kt., ne visi simboliai įskaitomi) bei data – 1859. Tai Rusijos imperijos kariuomenės ginklas. Jo bendras ilgis – 63,1 cm, geležtės ilgis – 47,7 cm. Šio ginklo atsiradimo XX a. I pusėje susiformavusiame šiukšlių sluoksnyje aplinkybės lieka neaiškios.

Taip pat perkasoje aptiktos dvi monetos (Lenkijos Respublikos, 19?? m., labai oksiduota, ir Tarybų Sąjungos, 1946 m.), XIX–XX a. datuojamų stiklinių butelių bei buitinės keramikos (12 pav.) fragmentų, didinamoji lupa, varinė saga, laikrodžio ar kažkokio kito mechanizmo dalis, geležinis kamščiatraukis, kalvio darbo vinys, pačiūža, durų skląstis bei kitų radinių, statybinių griuvenų, gyvulių kaulų, pavienių žmonių kaulų iš suardytų kapų.

Archeologiniai radiniai (28 vienetai) perduoti LNM.

The Cemetery on Algirdo Street in Vilnius

In 2016, 30 m² were excavated at Algirdo St. 73 in Naujamiestis, Vilnius. The initial 2 x 1 m test pit (Fig. 1) revealed a mixed 20th-century cultural layer up to 1.6 m thick with finds characteristic of the 19th century (Fig. 2) and several 17th–18th-century finds. A survey was then conducted which yielded isolated human bones and disturbed human burial 1 which had no clear chronology. A 30 m² trench was then executed at this site (Fig. 3). Seven of the burials (1–7) in it, several of which (Figs. 4, 8, 9) had been disturbed by previous earthwork, were excavated. The remains of one destroyed burial (8) were recorded and another two burials were discovered but not excavated. The individuals had been interred in log and plank coffins with their heads to the W (270°–280°). Just a few coffin nails were found and no grave goods. The burials should be preliminarily dated to the late 17th–early 19th century. The remains bear abundant traces of lesions and diseases (Figs. 5–7). A large quantity of 17th/18th–20th-century finds were discovered in the mixed layer (Figs. 11, 12) including a weapon from

the first half of the 19th century, a fascine knife (Ger. *Faschinenmesser*, Czech *tesák*) (Fig. 10). After restorers cleaned the weapon, a stamped Cyrillic inscription (regiment number, etc. – not all of the characters were legible) and the date *1859* were discovered. This means it was an Imperial Russian Army weapon.

Pavel Vutkin, Neringa Dargytė

Senkapis Vilniuje, Gėlių gatvėje 9A

2016 m. Vilniaus senamiesčio P dalyje – Pylimo, Raugyklos, Šv. Stepono, Kauno, Aguonų, Plačiojoje, Kruopų, Šaltinių, V. Šopeno, Rūdninkų, Gėlių gatvėse – dujotiekio rekonstrukcijos vietose vykdyti detalieji tyrimai. Bendras ištirtas plotas – 1086 m^2.

Tyrimų metu daugiausia iki projektinių 0,55–2,5 m gylių fiksuoti XX a. II pusės permaišyti bei supilti horizontai. Vertingas kultūrinis sluoksnis aptiktas vos keliose vietose. XVII a. tamsiai pilkas sluoksnis tirtas Aguonų g. 18 tarpuvartėje ir kieme 0,5–1,2 m gylyje bei Aguonų g. 24 sklypo važiuojamojoje kelio dalyje 1,2–1,6 m gylyje. Juose rasta šiam laikotarpiui būdingų radinių – amūro, zoomorfiniais, apkaustų ir augaliniais motyvais puoštų koklių fragmentų, buitinės keramikos bei batų pasagėlių. Pylimo g. 41A vidiniame kieme 1,2 m gylyje fiksuoti nesuardyti XVI ir XVII a. horizontai, kurių laikotarpis nustatytas atitinkamai pagal dubeninių ir plokštinio koklio, puošto vaza su gėlėmis, fragmentus. Taip pat šioje vietoje 1,4 m gylyje, manoma, surastos buvusio pastato plytų grindys. Šaltinių g. nesuardytas XVI a. pabaigos – XVII a. pilkos spalvos grunto sluoksnis fiksuotas važiuojamojoje kelio dalyje: į Š nuo sklypo Šaltinių g. 15 1 m gylyje tirtas

1 pav. Gėlių g. surastas XVI a. palaidojimas – kapas 4 iš Š. N. Dargytės nuotr.

Fig. 1. Burial 4, which dates to the 16th century, at Gėlių St. 9A, as seen from the N.

šviesiai pilkos spalvos molingas sluoksnis su XVII a. buitinės keramikos fragmentais, o į Š nuo Šaltinių g. 24 – 70 cm gylyje susiformavęs tamsiai pilkos spalvos XVI a. pabaigos – XVII a. vidurio grunto sluoksnis su treliažu puoštais koklių fragmentais bei buitine keramika.

Šv. Stepono gatvėje XVII a. juodos spalvos sluoksnis 1,2 m gylyje aptiktas 5 m atkarpoje šalia pastarosios ir Pylimo gatvės sankirtos. Jame rastas koklis, puoštas erelio motyvu, puodo ir lėkštės fragmentų. Kadangi sluoksnis aptiktas tranšėjos dugne ir nesuteikė pakankamai informacijos apie kultūrinio sluoksnio storį ir struktūrą, daryti 3 gręžiniai, kurie parodė, kad 2,4–2,65 m gylyje slūgso šlynas. Įžemis nebuvo pasiektas. Šv. Stepono g. 20 tarpuvartėje, apie 5 m atkarpoje 45 cm gylyje slūgsojo XVII a. tamsiai pilkos spalvos sluoksnis su šiam laikotarpiui būdingais lėkštės ir puodo fragmentais.